
Redaktionel indledning

Dette nummer af Studier i læreruddannelse og -profession tager favntag med et af de områder, som både traditionelt og aktuelt er en stor udfordring i uddannelse og skole, nemlig forældresamarbejdet. Vi har derfor også valgt at kalde nummeret for "Forældresamarbejde – en udfordring for læreruddannelsen og et vilkår for skolen". I nummeret præsenterer vi en række artikler, som repræsenterer aktuel forskning inden for dette felt. Samarbejdet mellem skole og hjem er bestemt ikke uden udfordringer. Både professionshøjskollernes egne dimittendundersøgelser og evalueringer af læreruddannelsen peger på forældresamarbejdet som en særlig udfordring.

De studerendes tilegnelse af viden og kompetencer på uddannelsen i forhold til samarbejdet med forældre vurderes lavt og opleves som problematisk af både undervisere og studerende – og aftagerfeltet. Det er et vanskeligt område at arbejde med, og det bærer nummeret også præg af. Artiklerne i nummeret spænder vidt, men fælles for dem er, at de sætter fokus på noget, der er en væsentlig del af lærerarbejdet, noget, som er vanskeligt at mestre og vanskeligt at lære i en vekseluddannelse som læreruddannelsen – og dermed skaber nogle særlige udfordringer for lærere i skolen. Nummeret her har som formål at bidrage til den fortsatte udvikling af videngrundlaget om skolen og i læreruddannelsen i forhold til samarbejdet mellem skole og hjem.

Vi indleder nummeret med en artikel med et historisk tilbageblik af Louise Willads, Anna-Lea Byskov Andersen og Bjørn Hamre med titlen "Et sløret mellemværende – et historisk perspektiv på grænserne i skole-hjem-samarbejdet". Artiklens ærinde er at bidrage med en historisk-pædagogisk tilgang til forståelsen af samarbejdet mellem skole og hjem som en kompleks forhandling mellem stat, lærer og forældre, med et særligt fokus på den række af rationaler og mulighedsbetingelser, der ligger til grund for, at skole-hjem-samarbejdet ser ud, som vi ser det for indeværende. I artiklen fokuseres på problematisering og gennem dette begreb anskues skole-hjem-samarbejdet i den eksisterende forskning, og der peges på, at såvel nutidige som historiske normalitetsforståelser og selvfølgeligheder har betydning for, hvad det vil sige at være gode forældre samt leve op til skole-hjem-samarbejdets forventninger. Endelig peger artiklens forfattere på,

at der forekommer diskursive forskydninger i forhold til de måder, hvorpå børn og forældre bliver forstået og problematiseret af staten.

Stine Helms beskriver i sin artikel "Inddragelse, modstand og forhandling i skole-hjem-samtalen", hvordan deltagelsesmulighederne i skole-hjem-samtalen udfolder sig meget forskelligt, alt efter om de deltagende elever af lærerne henregnes til højtpræsterende eller lavtpræsterende. Med udgangspunkt i empirisk forskning om skole-hjem-samarbejdet, der viser, at ulighed i skole også reproducerer sig inden for denne del af skolearbejdet, går Helms helt tæt på den sproglige praksis i skole-hjem-samtalen og analyserer data fra samtaler gennemført af lærere, forældre og elever. Med udgangspunkt i Bernsteins begreber om klassifikation og rammesætning åbnes samtalerummet og de magtforhold, der konstitueres gennem samtalerne. Her vises det i detaljen, hvordan elever og forældre, hvor eleverne ikke lever op til skolens faglige forventninger, har meget vanskeligt ved at sætte magt bag deres forklaringer på, hvad den manglende præstation skyldes, og samtalen fastholder elevens adfærd som det, der skal evalueres og gerne ændres på. I skole-hjem-samtalerne, hvor lærere og skole anerkender elevernes faglige præstationer som gode, har elever og lærere mulighed for at sætte magt bag deres forståelser og indsigelser af praksis i skolen og kan med-etablere samtalerum, hvor det er læreren, der bliver sat til evaluering og eventuel adfærdændring. Det etnografiske arbejde bidrager til en praksisnær forståelse af et af skolens sociale og kulturelle forhandlingsrum og peger på, hvordan der er muligheder for at udvikle denne praksis i en mere ligheds-skabende retning.

I artiklen om "Responsivt forældresamarbejde i skolen" viser Gro Emmertsen Lund, at forældresamarbejdet er en af lærernes kerneopgaver, og forfatteren peger på, at dette arbejde er både vanskeligt og krævende – ikke mindst for familierne. Det responsive forældresamarbejde handler om skolens måde at møde og samarbejde med elevernes forældre på. Ved at arbejde på et responsivt grundlag giver artiklen et indblik i en metode til at skabe et mere velfungerende og gensidigt tilfredsstillende skole-hjem-samarbejde. Forfatteren viser, at et væsentligt element og formål med responsivt forældresamarbejde er at skabe læring om skolens praksis og kultur – og indkredse forbedringsmuligheder. Målet er at løse skoleproblemer hurtigt og effektivt og langtidsholdbart, så alle børns skolebeløning styrkes. I det responsive arbejde ses forældrene som værdifulde bidragsydere til skolens fortløbende

udvikling og forbedring af praksis, og skolens professionelle ser kritik og bekymringer som læringsanledninger. Med reference til og udgangspunkt i Hanne Knudsens forskning, der peger på fem dominerende diskurser i forældresamarbejdet (pligtdiskursen, opbakningsdiskursen, deltagelsesdiskursen, omstillingsdiskursen og ansvarsdiskursen), peger forfatteren på nødvendigheden af at etablere en sjette diskurs, samarbejdsdiskursen.

I den sidste artikel om skole-hjem-samarbejdet præsenterer Anne Hovgaard Jørgensen i artiklen "De må mere på banen! Lærerens afhængighed af forældrene i den fleksible skole" en diskussion af, hvorledes politiske strømninger, bl.a. repræsenteret ved folkeskolereformen, påvirker skolens felt og har medført en øget fleksibilitet og således større afhængighed mellem lærere og forældre. I artiklen præsenteres analyser af relationer og interaktioner mellem skolens lærere og forældre med migrantbaggrund, og artiklens formål er bl.a. at belyse, hvorledes ændrede forventninger til forældres engagement og deltagelse i skolen rummer forskellige implikationer for forældre. Artiklen diskuterer videre, hvordan begrænsninger i migrantforældres liv kan rumme betydninger i forhold til at fremstå som synlige, tilgængelige og engagerede forældre, samt hvilke implikationer dette afstedkommer for lærerens oplevelse af dem som forældre i skole-hjem-samarbejdet.

Uden for forældresamarbejdstemaet præsenterer vi i dette nummer fire tekster, der hver for sig bidrager med væsentlig indsigt i forhold til at forstå læreruddannelse og skole. Thomas Iskov formulerer en andenordensdidaktik for læreruddannelsen, idet han stiller skarpt på den særlige omstændighed, at man på en læreruddannelse underviser nogen, der selv skal lære at undervise. Dette fordrer et dobbelt didaktisk blik og en udvikling af en andenordensdidaktik. Artiklen søger med dette udgangspunkt at besvare spørgsmålet om, hvordan denne andenordensdidaktik kan operationaliseres og udmønte sig i den didaktiske praksis. En andenordensdidaktik til dialog mellem underviser og studerende om didaktikken, undervisningen og relevansen for skoledidaktikken. Forfatteren præsenterer et bud på eksemplarisk undervisning, der kan hjælpe til, at underviserens tavse viden bevidstgøres og bliver eksplicit som baggrund for udvikling af didaktik – med potentiale for læring og en oplevelse af meningsfuldhed i undervisningen hos de studerende, ved at de kan se koblingsmuligheder til deres forestående praksis i skolen.

Lise Overgaard Nielsen, Laura Mørk Emtoft, Stine Dunkan Gents og Helle Eeg undersøger i artiklen "Lærerperspektiver på inklusion i dansk og matematik" læreres oplevelser af forholdet mellem inklusion og fagdidaktiske forståelser i fagene dansk og matematik, hvilket ifølge forfatterne er en både kompleks og underbelyst problemstilling. Kardinalpunktet i artiklen er diskussionen af, at inklusion indeholder såvel en fagdidaktisk som social dimension, og artiklen præsenterer tre grundperspektiver i forhold til læreres måder at forstå forholdet mellem inklusion og faglighed. Artiklen peger på, at de lærere, der bedst lykkes med at inkludere elever med særlige vanskeligheder og behov, er lærere, der har en forståelse af faget i bredden og dybden samt formår at justere undervisningen løbende.

Jens H. Lund og Birgitte Lund Nielsen bidrager med artiklen "Viden i læreruddannelsen – en analysemodel". Forfatterne har gennem litteraturstudier, fagfællede diskussioner og iterationer arbejdet med at tydeliggøre og systematisere det komplekse net af vidensformer, der kendetegner læreruddannelsens videnspraksis. Feltet for viden på læreruddannelsen optegnes af forfatterne dels af et policy-orienteret landskab, dels af international litteratur om vidensgrundlaget i læreruddannelsen. De konstaterer, at en stor del af både styringsorienteret og forskningsbaseret litteratur om videnspraksis og vidensbrug i læreruddannelse ofte forfølger et smalt perspektiv og endda kan forekomme reduktionistiske. I dette perspektiv vil forfatterne bidrage til en mere nuanceret drøftelse af vidensforståelsen og vidensbrugen i læreruddannelse og lærerarbejde. Bidraget udfoldes gennem en analysemodel for vidensgrundlaget i læreruddannelsen: videntyper, videnhåndtering, viden gennem materialitet og videnindhold. Hvert enkelt område er oparbejdet gennem litteratursøgning og giver for eksempel en vifte af videntyper: teoretisk, empirisk, global, lokal, der både inden for det enkelte domæne forekommer i forskellige konglomerater, og som videre findes i kombinationer med de øvrige vidensdimensioner, hvor forfatterens pointe er, at "de fire dimensioner forekommer i et væld af kombinationer og altid samtidigt i læreruddannelsens praksis – i én eller anden form for vægt og kombination". Artiklen lægger sig dermed i forlængelse af, men også i kritisk relation til diskussionen om vidensbaseret læreruddannelse som forskningsbaseret læreruddannelse og tilbyder en form at føre denne diskussion igennem.

I nummerets afslutningsartikel præsenterer Jacob Christensen en særlig genre i skolen, nemlig (nationale) fagkonkurrencer. Artiklen viser, hvor-

dan fagkonkurrencer giver skoleelever mulighed for at dyste i fag, hvor der ofte kobles undervisningsforløb til. Erhvervslivets fagpersoner invites ind i undervisningsforløbene, hvilket kan kombineres med, at elever besøger arbejdspladser, der beskæftiger sig med fagkonkurrencens emne. Forfatteren viser, at dette format eksisterede, før man begyndte at tale om åben skole, men flere fagkonkurrencer formidles som én måde, hvorpå åben skole kan praktiseres. Forfatteren forstår åben skole som en alsidig, kreativ og innovativ undervisning, der skaber sammenhænge mellem teori og praksis. Didaktikken opererer med, at eleverne skal gennemgå en læreproces, hvor viden bruges til at udvikle og skabe deres egne produkter. Artiklen præsenterer et kvalitativt studie af en fagkonkurrence i faget madkundskab og viser, hvilke pædagogiske muligheder og udfordringer undervisningsformen implicerer. Forfatteren argumenterer for, at erhvervslivets arbejdsformer afspejles i kombination med en rammesætning, hvor elever kan dygtiggøre sig i særlig høj grad. Udfordringen er dog også, at bestemte typer af elever og lærere profiterer af fagkonkurrencer, og pædagogikken risikerer at reproducere uhensigtsmæssige strukturer i skolen. Yderligere er der med denne tilgang risiko for, at præstation i konkurrencen overskygger elevens faglige motivation og læring, samt at læreres didaktiske refleksioner ensidigt fokuseres på præstation. I forlængelse heraf er en problematik, at konkurrenceelementet risikerer at overskygge øvrige essentielle dele af undervisningen. En god præstation i konkurrencen risikerer at blive et mål i sig selv for både elever og lærere, hvilket kan begrænse elevens muligheder for at opnå viden og færdighed på områder med potentiale for læring og udvikling. I artiklen viser forfatteren dette paradoks, idet det er en modsat virkning i forhold til intentionerne og idealerne for den åbne skole.

God læselyst fra redaktionen!

René B. Christiansen, Thomas Thyrring Engsig og Vibeke Schrøder